

Краткая история развития кыргызской литературы в Китае

Аннотация. В статье дается краткий обзор влияния искусства пения на формирование письменной литературы, также последовательная история публикуемых произведений в жанрах поэзии, прозы, драмы, а также исторические этапы их социального развития, организованная социальная ситуация, история последовательной публикации произведений, издаваемых кыргызскими издательствами небольшого числа кыргызов, проживающих в Кызылсууйской кыргызской автономной области Китая. Такой подход помогает проанализировать историю развития кыргызской литературы в Китае.

Ключевые слова: Кыргыз в Китае, поэты, письменная литература, поэзия, проза, история, сборники, песни, издательства.

Turdubaeva Nazgul
Balasagyn KNU,
Bishkek, Kyrgyz Republic,
nazgult.72@mail.ru

A brief history of the development of Kyrgyz literature in China

Annotation. The article gives a brief overview of the influence of the art of singing on the formation of written literature, as well as the consistent history of published works in the genres of poetry, prose, drama, as well as the historical stages of their social development, the organized social situation, the history of the sequential publication of works published by Kyrgyz publishers of a small number of Kyrgyz, living in the Kyzylsuu Kyrgyz Autonomous Region of China. This approach helps to analyze the history of the development of Kyrgyz literature in China.

Keywords: Kyrgyz in China, poets, written literature, poetry, prose, history, collections, songs, publishing houses.

Жусуп Баласагын атындагы КУУнун
кыргыз филологиясы факультетинин
кыргыз адабияты кафедрасынын
доценти **Назгуль Турдубаева**
nazgult.72@mail.ru

Кытайдагы кыргыздар адабиятынын кыскача өнүгүү тарыхы

Аннотация. Макалада Кытай мамлекетинде Кызылсуу кыргыз автономиялуу областында жашаган кыргыздардын жазма адабияты калыптанууда ырчылык өнөрдүн тийгизген таасири тууралуу кыскача экскурс жасоо аркылуу поэзия, проза, драматургия жанрында жарыялаган чыгармалардын ыраатуу тарыхы, алардын коомдук өнүгүүдө басып өткөн тарыхый баскычтары, уюштурулган коомдук жагдайлар, кыргызча басмаканаларынан жарыялаган чыгармалардын ыраттуу жарыяланыш тарыхы берилген.

Мындай багыт Кытайда жашаган кыргыздар адабиятынын өнүгүү тарыхын анализдөөгө жардам берет.

Урунттуу сөздөр: Кытайдагы кыргыздар, төкмө акындар, жазма адабият, поэзия, проза, тарыхы, жыйнактар, ырлар, басмаканалары.

Кытайдагы кыргыздар адабиятынын тарыхын изилдеген көрүнүктүү окумуштуу, профессор Мамбеттурду Мамбетакун “Жуңго кыргыз адабият тарыхы” аттуу окуу китебинде жергиликтүү кыргыздардын адабиятынын жалпы өнүгүш тарыхын үч баскычка бөлүп карайт.

1. 1949-1966-жылдары. Бул доор Жуңго кыргыздарында социалисттик адабияттын жаралышы катары баалаган.
2. 1966 - 1976-жылдары. Бул жылдар “Маданий көңүрүш” доору.
3. 1980 - 2000-жылдары [1].

Ушул үч доордун жаралышана чейин жергиликтүү кыргыз элинин арасынан чыккан акын-жазуучулардын чыгармалары көбүнчө кол жазма бойдон, оозеки айтылып, эл арасында оозеки таанылгандан бойдон кала берген. Ушундай багытта өнүгүп келген адабият 1949-жылы кескин бурулуш жасады. Буга Кытай мамлекетинин жергиликтүү майда улуттарга түзгөн коомдук шарттары өбөлгө түзөт. 1949-жылы октябрь айында Кытай Эл Республикасы негизделип, Кытайда жашаган жергиликтүү майда улуттардын тарыхый-социалдык жана маданий өнүгүшүнө чоң өбөлгө түзүлдү. 1949-жылы 2-августта Кытай мамлекетинин борбор шаары Пекинде, же Бейжинде, же Бейпинде, же Пинчинде Жуңго жазуучуларынын 1-курултайы болуп өткөнү буга күбө [2]. Бул курултайдын негизги мааниси эл арасында оозеки айтылып калган калемгерлердин чыгармачылыгын дагы өркүндөтүүгө жана атайын китеп түрүндө жарыялоого жол ачкан. Маселен, 1938-жылдары Абдыкадыр Токторовдун “Ыркты бузган төрөлөр” аттуу драмасы менен “Кыздын тагдыры” аттуу алгачкы комедиясы өз кезинде Кашкар шаарындагы аянтында Кашкар кыргыз-казак агартуу уюшмасынын артисттери жагынан сахнада коюлган [3, 7-б.]. 30-40-жылдары Шинжаңда “Шинжаң гезити”, “Иле Шинжаң гезити”, “Кашкар Шинжаң гезити”, “Алга гезити” аттуу гезиттер, “Жаңы өмүр”, “Жаңы нур”, “Өрнөк”, “Ынтымак” аттуу журналдар жарыялана баштайт [1, 4-б.]. Ошол эле учурда Жуңгодогу кыргыздардын ырчылык поэзиясындагы төкмөлүк өнөр менен жазма адабияттын бири-биринен таасирленип өнүгүп келгендиги байкалат. Маселен, ошол мезгилдин акындары: **Бабык Молдо, Бечел, Аамат Ысманалы, Маметбек Кулуш, Ыбрай Мамбет, Курманаалы Акжол, Кадыр Мураталы, Абдырахман Жүсүп, Абдырахман Молдо.**

1953-жылы сентябрь айында Жуңго жазуучуларынын экинчи курултайы болот. 1954-жылы Кызылсуу кыргыз автоном областынын курулушу Кытайдагы кыргыздардын саясий жана маданий өнүгүшүнө кеңири шарттарды түздү. Ошол мезгилде акын-жазуучулар **Жумакун Мамбет, Мамбет Сабыр, Мамет Төлөмүш, Байакун Алымбек, Салый Борбуш, Сайкал Жумакун, Алма Элчи, Найман, Атакун, Өмүракун Маймат, Жакып Аамат** сыяктуулар эл арасында тааныла баштаган. Алар Жуңго мамлекетинин коммунисттик партиясынын улуттук жагымдуу саясатын “*Бардык гүлдөр байчечекей бүр ачсын, бардык салага басакеде үн катсын*” деген ураан сыяктуу багытты көздөө менен ырларын чогулуштарда, адабий кечелерде айтышып, жаңы гана сабаты ачыла баштаган карапайым элди алдыга жылууга үндөгөн чыгармалары менен адабияттын тарыхына алгачкы чыйыр салышты. Ошол арада жергиликтүү кыргыздардын басмаканалары да иштей баштаган.

1956-жылы Кытай компартиясынын жыйынында кабыл алынган чечимдердин негизинде “Шинжаң эл басмасы” аттуу кыргыз редакциясы түзүлдү. Аталган басмакана башталгыч класстардын тил жана адабият окуу китептерин жана Кытай башкаруучуларынын саясат багытында жазылган пикирлерин жарыялоого багыт койгон. Бул тууралуу Мамбеттурду Мамбетакун: “Аталган басмакана башталгыч мектептерге арналган тил-адабият окуулуктарын, Мав Зыдондун коллективдештирүү жөнүндөгү

назарыялык чыгармаларын басып чыгара баштады”,-деп жазат [1, 39-б.]. Бул пикирдин маңызы, б.а. аталган басмаканын кайрадан иштей башташы кыргыздардын чыгармаларын жарыялоого мүмкүнчүлүк ачылса, экинчиден Кытай мамлекетинин өнүгүү идеологиясын майда улуттарга окутуп жана таанытып турууга жасаган саясий багыты болгонун айгинелейт. Бул басмаканын ачылышы Жуңго кыргыздары үчүн кол жазма түрүндө сакталып келген чыгармаларын окурмандарына жарыялоого башталган эң алгачкы биринчи кадам эле. Аталган басмаканын таасиринде, 1957-жылы Жуңго кыргыздарынын алгачкы акын-жазуучуларынын “Алгы ырлар” деген ат менен көлөмдүү жыйнак катары 500 нускада жарыяланып, калың окурмандардын назарына тартууланган. Ушул эле жылы январь айында “Кызылсуу гезити” аттуу басмаканасы кыргыз тилинде ачылат. Бул гезит социализмди үгүтөө маанайында жана өсүп келе жаткан муунду тарбиялоо максатында иштейт. 1957-жылдын январынан 1958-жылдын май айына чейин кыргыз тилинде орус криллицасында салынган жазуу менен жарыяланат. Бул өкүмөттүн талабы эле. Өкмөттүн мындай аракети советтик доордо эл достугун бекемдөө, алардын экономикалык, соодалык байланыш катнаштарын көтөрүү, Кыргызстандагы кыргыздар менен бир беткей иштерди иштөө, котормочуларды издебей бир тилде жана бир тамгада жазуу иштин пайдалуу жагына алып келет деп эсептешкен. Бул маанайды улап, кыргыз ырчылыгы да бир кыйла өнүгүп, “Эл акындары ырларынан” аттуу атайын ачылган бөлүм менен окурмандарга тааныла баштайт. Бул бүлүмдө Абдырашит Жакыптын “Сайра булбулум”, Бечелдин акындын “Мен жазайын”, Үсөйүн Асанаалынын “Мав Жуший берген бак болгон” сыяктуу ырлар да кошо киргизилген. 1958-жылдан баштап Шинжаң кыргыз редакциясы “Лушун аңгемелеринен тандалмалар”, “Лушун мырза жөнүндө жомок”, “Маз Зидондун өспүрүм кездери”, “Сүйүктүү мекен”, “Шинжаң көңтөрүшү”, 1959-жылы “Аңгемелер жыйнагы”, 1962-жылы “Керметоо” деген экинчи жыйнак 350 нуска менен жарыяланган. Бул жыйнакка **Амантур Байзаков, Мамбет Айса, Осмон Орозбеков, Апаз Дуулат, Каалык Макеш, Ошур Мамбет, Ыбрай Мамбетов, Турсун Мырза, Нурмамбет Сасыков, Абдырашит Жакып, Гүлайим Матили, Курманаалы Турдуев, Асан Бакпур, Макен Самий, Акимкожо Сүтөн, Турганбай Кылычбек, Ырысбек Абыкан, Момун Турду, Батма Мамбеттурду, Абакан Рахмат, Небий Абыке, Жумалы Жүсүбакун** сыяктуу акын-жазуучулар киргизилген. Ошону менен катар “Жуңго азыркы заман көңтөрүш кыймылынан жомок” аттуу 1-2-бөлүктөн турган адабий, саясий, тарыхый китептерди ханзу тилинен которуп, кыргыз тилинде араб жазуусунда чыгарышкан. Бирок 1960-жылы “Кызылсуу гезити” кыргыз тилинде чыгуудан токтоп, уйгур тилинде чыга баштайт. Бул арада да кыргыз мекенчилдик маанайын таанытып, көбүнчө кыргыз тилиндеги чыгармаларын киргизип, уйгур тилиндеги чыгармаларга азыраак орун беришип, кайрадан калыбына келтирүүгө аракет кылышса да, 1963-жылы кыргыздар сүйүктүү гезитинен биротоло айрылышат. Уйгур тилинде “Кызылсуу гезити”, “Шинжаң гезити”, “Тарым” журналы жарыяланып калат. Себеби, маданий көңтөрүш саясаты башталып калат. Ушул тарыхый окуяны эске алган Мамбеттурду Мамбетакун экинчи баскычты 1966-1976-жылдар деп атаган. Бул “Оңчулдарга каршы аракет”, “Жерлик улутчулдарга каршы аракет” сыяктуу мамлекеттик куугунтук жүргүзүлгөн саясаты экен. Бул саясат он жылга жакын өкүм сүрөт. Бирок муну менен акын-жазуучулардын калеми токтоп калбайт. Ошол аралыкта 1966-жылы Амантур Байзактын “Кол кармашып чамдайлы”, Мамбет Асан Эргинин “Туткун ыры”, 1967-жылы Мамбет Асан Эргинин “Болбосун мендей адамзат”, 1968-жылы “Ак кепин”, 1969-жылы Амантур Байзактын “Кадыр болсоң”, 1970-жылы Мамбет Асан Эргинин “Эчкирдим”, 1972-жылы Амантур Байзактын “Коллектив болсун кенч-тынч”, 1973-жылы Амантур Байзактын “Баарынан ашкан сен сулуу”, Мамбет Асан Эргинин “Кызыма”, “Жаркынай”, 1974-жылы “Табылгы”, 1976-жылы “Ыр менен өзүн көмдү го” сыяктуу чыгармалар кол жазма бойдон жазылып, 1980-жылдары гана жарыяланып, окурмандарга белгилүү болгон. 1976-жылы Лин Бийов “Төрттүк топ” деген саясаттын баш аламандыгынын бетин ачып, 10-жылдык маданий көңтөрүшүнүн акыркы кадамы басылат. Бул доорду Жуңго адабият тарыхы **“Өткөнчү доор адабияты”** же

“Жаракат адабияты” деген ат менен эскерип жазышат [1, 76-б.]. Бул доорду жазуучу Сайпидин Кылычбек “Өкүм” аттуу 1980-жылы май айында жазган дастанында чагылдырып берген. Акын жана коомдук ишмер Сайпидин Кылычбек 1939-жылы Улуучат ооданында Улуучат айылынын Улуучат кыштагында малчынын үй- бүлөсүндө төрөлгөн. Ал Жуңго жазуучулар жана областтык адабиятчылар коомунун мүчөсү. “Өкүм” аттуу чыгармасын жазуучу тарыхый дастан деп атаган. Аталган тарыхый дастандын негизги маңызы 1966-1976-жылдары Кытайда он жыл убакытта “Оңчулдарга каршы аракет” жана “Жерлик улутчулдарга каршы аракет” сыяктуу мамлекеттик куугунтукта айрым Кытай төбөлдөрүнүн жүргүзүлгөн кордук-зомблуктары сүрөттөлгөн. Чыгарманын сюжеттик окуясы Кытай мамлекетинин башчысы Мавжүши (төрага Мао деген мааниде-Н.Т.) сакайбас ооруга чалдыгып, анын ордуна Зозупей деген жүжаң (губернатор) башкарма болот. Мына ушул убакта “сырынбаң”(төрт кишилик топ деген мааниде) деген жалаа менен канчалаган майда улуттун өкүлдөрү кыйноого туш болуп, аларды катуу сабап, кыйнап, күнүгө ур-токмокко туш болгон башкы кейипкер Калмураттын образы аркылуу көрүүгө болот. Калмурат эл катары оокатын кылып жаткан учурда, башына оомат дүйнө түшөт. Жаң Зужаң менен Жаң Шиминдердин чек араны кечип кача турган адамдардын башчысы деген жалааны Калмуратка жаап, аны түрмөгө отургузушат. Алардын негизги күнөөсү чек араны кечип өткөнгө даярданып жатасыңар, алардын мүчөлөрү ким?-деген сыяктуу суроолорду берүү менен камап салышат. Калмураттын 10 жаштагы жалгыз баласы Жеңишбек, байбичеси Кадыйча, анын тууган 24 жаштагы зоотехник Эргеш сыяктуу каармандар сүрөттөлөт. Калмураттын башка жакка качуу тууралуу кабары жок экендигин, аны өзү да түшүнбөй жатканын айтса да, аны аябай токмоктоп, бутуна чейин сындырып, кулагын кычкач менен жулуп, колдорун союлдар менен уруп турган реалдуу сүрөттөө окурмандардын зээнин кейитет [5, 116-146-б.]. Бул тууралуу кийин сөз кылабыз. Азыркы учурда Кытайда жашаган аз сандуу улуттар Кытай өкмөтү тарабынан запкы жеп жатканы баарыбызга маалым болууда. Бирок кыргыз өкмөтү Кытай мамлекети тарабынан жүргүзгөн саясатка кийлигише албай жатат. Алардын кийлигишүүгө укугу да жок экен. Көрсө, кытай мамлекетинде мындай зомбулук чабуулдар болуп келген тура. Мындай багытта сүрөттөө проза жанрында Зунун Темирдин “Капканга түшкөн мерген”, Мамет Төрө менен бирге Мамбеттурсун Токтосун “Ак калпак” деген аңгемелерди “Жаракат адабиятын” катарын толуктаган чыгармалар катары бааласак болот.

1976-жылы “Акчий адабияты” деген журналы жарыяланып, жергиликтүү кыргыздардын адабиятынын жаңы доор башаты катары жана кыргыз жазуусунун өнүгүшүнө чоң себепкер болгон. Бул журналдын алдыңкы өкүлдөрү жана түзүүчүсү жазуучу Оргалча Кыдырбай болгон. Бул жазуучу журналдын кеңири жарыяланышына чоң көмөк көрсөткөн. Буга кошумча Ырысбек Абыкандын 1978-жылдары жазылган “Бир карыянын аңгемеси”, “Чечим” сыяктуу аңгемелери кол жазма түрүндө окулуп, 1985-жылдары гана окурмандарга жарыяланган. 1979-жылы “Кызылсуу гезити”, 1980-жылы “Шинжаң эл басмасы” кайрадан кыргыз тилинде ачылып, чыгармачыл акын-жазуучулардын чыгармаларын жарыялоого мүмкүнчүлүктөр ачылат. Бирок бул учурду Мамбеттурду Мамбетакун: “1976-жылдан 1979-жылга чейин болгон аралыкта кыргыз адабияты ырчылыкты негиз кылды”,-деп жазат [1, 8-б.]. Демек, Мамбеттурду Мамбетакундун айтымында, Жуңго кыргыз адабияты жазма адабияттын профессионалдык деңгээлине көтөрүлө албай, дагы эле ырчылыктын таасиринде жазып келгендигин далилдейт. 1980-жылдары жергиликтүү кыргыздардын жаңы доор адабияты жарала баштайт. 1980-жылы “Кызылсуу адабияты” журналынын биринчи санында Абдыкадыр Токторовдун “Той алдында” драмасы, Мамбет Эргинин “Кулмырза менен Аксаткын” операсы. Сакен Өмүрдүн “Тойдон кийин”, Турсун Мырзанын “Басмырт түркүк” аңгемелери жана Турганбай Кылычбектин “Көк мелжиген тоолордо” аттуу киносценарийдин бир бөлүмү, Жакыбалы Баялынын “Камбаркан” дастандары сыяктуу чыгармалары жарык көрөт [4].

1981-жылы Шинжаң уйгур автоном району боюнча майда улуттардын акын-жазуучуларынын 31 жыл аралыкта жарыялаган чыгармаларына сереп жасап, кыргыз акын-жазуучулардын ичинен Кытайда жогорку деп эсептелген 1,2,3-даражалуу адабий сыйлыктарды ыйгарышат. 1-даражалуу сыйлыкка Амантур Байзактын “Жылкычыга салам” ыры, Мамбет Эргинин “Кулмырза менен Аксаткын” операсы, 2-даражалуу сыйлыкка Өмүр Мамбеттин “Гүңсө кызы”, Ыбрай Мамбеттин “Жаңырган жайлоо”, Турсун Мырзанын “Айылым” ырлары, Ырысбек Абыкандын “Кантеңирдик кызы” аңгемеси, 3-даражалуу сыйлыкка Сакен Өмүрдүн “Тойдон кийин” аңгемеси татыктуу болот. 1981-жылы Жуңго жазуучулар коому Шинжаң бөлүмчөсүнүн органы катары автоном райондук журналы катары таанылып, “Шинжаң кыргыз адабияты” чыга баштайт. 1981-жылы проза жанрында негиз салуучулардын бири Ырысбек Абыкандын казак тилинде жазып, “Ак шумкар” аттуу аңгемелер жыйнагы казак тилинде жарыяланган [1, 83-б.] Ушул жылы “Тоо гүлү” жана 1982-жылы “Тартуу” аттуу ырлар жыйнагы Жуңго кыргыз адабиятынын тематикалык жана идеалык-көркөмдүк өзгөчөлүктөрү менен айырмаланган жыйнактар катары бааланып, аталган жыйнактардан кийин китеп түрүндө жазылган чыгармаларды жарыялоо кадамдары жолго коюла баштады. Ошону менен катар, 1982-жылы Шинжаң кыргыз радиостанциясы кыргыз тилинде уктурууга жол ачылат. Бирок Үрүмчүдө курулган “Кызылсуу адабияты” басмаканасына атайын жер бөлүнүп, аны куруу үч жылдай убакытка узарып калат. Ошол арада “Шинжаң кыргыз адабияты” жана “Кызылсуу гезити” аттуу басмаканалары гана калат. Бул мезгилде кыргыз адабиятынын өнүгүшүнө чоң тоскоолдук жаралат. Бирок 1986-жылы Кызылсуу кыргыз автономиялуу областында жазуучулар, обончулар, бийчилер, сынчылар, сүрөтчүлөр, катчылар бириккен Кызылсуу кыргыз автоном областтык адабият-көркөм өнөрчүлөр бирикмеси уюштурулат. Бул бирикменин төрагасынын орун басары Оргалча Кыдырбай (төрага кытай өкүлү болот-Н.Т.), адабиятчылар коомунун төрагасы Ошур Мамбет, төрагасынын орун басары Сакен Өмүрлөр дайындалат. Бул бирикме Жуңго кыргыздарынын жазуучуларынын башын бириктирген уюму катары эсептелип, “Керме тоо” журналынын жарыяланышына себепкер болот. Аталган журнал эки саны (1986, 1987) гана жарык көрүп, ар кандай себептер менен токтоп калат. Бирок Жуңго кыргыздынын акын-жазуучулары ар кандай жанрда жазууларын таштабай 80-90-жылдары төмөндөгүдөй чыгармаларын жазып жана жарыялап, окурмандарга сунуштап беришет. Ар бирөөнүн тарыхына кыскача токтолуп өтсөк. 1985-1990-жылдар аралыгында “Шинжаң эл басмасы” жана “Кызылсуу кыргыз басмасы” тарабынан 1985-жылы Турганбай Кылычбектин “Чолпон”, Рысбек Абыкандын “Пилдин көз жашы”, 1986-жылдары Ошур Мамбеттин “Муз тоо ата” ырлар жыйнагы, Мамбет Асан (Эргинин) “Акын жүрөгү” ырлар жыйнагы, 1987-жылдары Оргалча Кыдырбайдын “Мекен мээри”, Абдырашит Жакыптын “Өмүр сыры”, Момун Турдакундун “Белек”, 1987-жылы Сакен Өмүрдүн “Керме тоо өрөөнүндө”, 1988-жылдары Нурдун Жунустун “Көл толкуну”, “Эмки атым Төөлүүбай” ырлары жана “Түйүнчөк”, “Ыйык милдет”, “Томотойлор кызарганда” аңгемелери, А.Жусубакундун “Айланпа” аттуу повесттери, Момун Турдунун “Тагдыр жолу” романы, 1988-жылдары Турсун Жумалынын “Эмгек гүлү”, Турсун Мырзанын “Булак”, 1988-жылы Ырысбек Абыкандын “Өмүр”, 1988-жылы Абдыкадыр Токторовдун “Муз тоо этегинде” аттуу сценарий, драма, очерк, эстемелер жыйнагы, 1989-жылы “Табылгы”, Ыбырай Мамбеттин “Ыр булагы” ырлар жыйнактары, 1989-жылдары Калык Макештин “Жайлоо көркү”, Маметкерим Осмондун “Жаш тилек”, Турганбай Кылычбектин “Опол тоолордо” аңгемелер жыйнагы, 1989-жылы Жумакадыр Жакыптын “Жайлоо жаңырыгы”, Асанбай Матилинин “Жайлоо жаңырыгы” сыяктуу ырлар жыйнактары, Турганбай Кылычбектин “Обол тоолордо”, 1989-жылы Момун Турдакун менен К.Бегимбайдын “Кино сценарийлери” аттуу китеби, 1990-жылдары Турсун Мырзанын “Бүркүт”, З.Бектемирдин “Алтын сөйкө” сыяктуу аңгемелер жыйнактары жана 1990-жылы Жумакун Мамбеттин “Тулпар изи” аттуу ырлар, дастандар жыйнагы, Турганбай Кылычбектин “Маанай”, А.Ысмайылдын “Көк дөбө”, Жакыбалы Баялынын “Кашка суу”, 1990-жылдары

Турсун Мырзанын “Бүркүт”. З.Бектемирдин “Алтын сөйкө” сыяктуу аңгемелер жыйнактары жана Калык Макештин “Кордуктан кобулуккача”, Калык Макештин 1991-жылы Жеңиш Ыбырайдын “Чепсиз ой” аттуу ырлар жыйнактары жарыяланган [6]. Мындай чыгармалардын катарынан жарыяланышы, албетте Кытайда жашаган кыргыздардын жазуучулук өнөрканасы байып жана өнүгүп келгендигин далилдейт. 2017-жылы 4-февралда “Кыргыз маданият борбору” аттуу сайтта Жусуп Баласагын атындагы КУУнун кыргыз-кытай факультетинин магистранты Дабыт Абдылбары уулу “Бабалар руху байырлаган “Сыргак китеп” деген макаласы жарыяланган [7]. Аталган макалада коомдук ишмер Токтонур Ааматтын келтирген пикирин окусак, бул китепканын баалуулгун толук түшүнүүгө болот. Токтонур Аамат: “Китеп үйүндө сакталган китептердин түрү сегиз миңден ашат. Китеп үйүнө кирген киши өтө чоң ойго кабылат экен, китептердин энергиясы таасир кылат окшойт. Жеке адамдын демилгеси менен курулган бул китеп үйү көргөн ар бир адамдын жан-дүйнөсүн толкутуп, ойлорун курчутат”, деп айтканы Кыргызстандык окурмандарды, изилдөөчүлөрдү өзүнө тартат. Өзгөчө, Кытайда жашаган кыргыздардын адабиятын изилдөөдө чоң жардам көрсөтөөрү талашсыз чындык.

Адабияттардын тизмеси:

1. Мамбеттурду Мамбетакун уулу. Жуңго кыргыз адабияты тарыхы.(Азыркы, бүгүнкү доор бөлүгү). Артыш: Кызылсуу кыргыз басмасы,2015, 4-бет.
2. К.Карасаев. Миң түркүн суроого миң түркүн жооп.Бишкек,1998,167-бет; О.Айтымыбетов. Манастын жашы канчада?// Кыргыз руху,1995,18-август,№23(169), 2-бет
3. Абдыкадыр Токторов. Улуу тоонун уланы.- Абдыкадыр Токторовдун чыгармалары.Шинжаң: Кызылсуу кыргыз басмасы, 2012, 7-бет.
4. Кызылсуу адабияты. Үрүмчү, 1980, №3.
5. Жуңго кыргыз акын-жазуучуларынын чыгармаларынан тандалмалар.(2). Шинжаң: Кызылсуу кыргыз басмасы, 2007.
6. Кыргыз калемгерлери.Үрүмчү: Шинжаң эл басмасы,1992, 379-бет.
7. Дабыт Абдылбары уулу.Бабалар руху байырлаган “Сыргак китеп”.
<https://kmborboru.su/tag/kytajlyk-kyrgyzdar/>